

УДК 801.357 378.147.016:811.161.2'373.46
DOI <https://doi.org/10.32782/eddiscourses/2023-1-6>

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК

Литвиненко Ніна Павлівна,

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри мовної підготовки,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-6572-2392

Місник Наталія Володимирівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0009-0009-2175-8068

Стаття актуалізує проблему організації та впровадження інтерактивних форм взаємодії в системі «викладач – студент» у процесі мовного навчання в медичному закладі вищої освіти. Автори мали на меті розглянути проблеми використання інтерактивних методів мовного навчання вітчизняних студентів медичних закладів вищої освіти як умови успішної взаємодії викладача і студентів в освітньому процесі. У статті представлено інтерактивні форми педагогічної взаємодії зі студентами, що використовуються авторами у своїй педагогічній діяльності й апробовані під час викладання вибіркової дисципліни «Інтерактивні мовні практики з медичної комунікації» для вітчизняних студентів II курсу на кафедрі мовної підготовки Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця. Дослідження врахувало результати студентського анкетування, проведеного з метою аналізу процесу впровадження вищевказаної дисципліни у навчальний процес. Знання основних мовних засад фахової комунікації на рівні, достатньому для здійснення пізнавальної діяльності в навчально-професійній сфері, та практичне володіння студентами інструментарієм інтерактивного навчання для дослідження сучасного українського медичного дискурсу визначено як основні цілі вивчення означеної дисципліни. Встановлено, що ефективність інтерактивного навчання багато в чому зумовлена ретельною методичною та методологічною підготовкою викладача і, в цілому, рівнем його професійної культури, а також готовністю самих здобувачів вищої освіти до комунікації за принципами навчального співробітництва в інтерактивній освіті. Результати впровадження курсу дали підстави констатувати, що технологія проведення занять в інтерактивному режимі становить комплекс і послідовність реалізації в межах курсу (серії занять) різноманітних інтерактивних методів з метою більш оптимального розвитку учасників педагогічного процесу. Досвід навчання, отриманий студентами-другокурсниками під час інтерактивних мовних практик з медичної комунікації уможливить успішну навчальну діяльність за відповідними методиками й у процесі вивчення інших професійно орієнтованих дисциплін.

Ключові слова: мовне навчання, інтерактивний метод, інтерактивна технологія, інтерактивне заняття, педагогічна взаємодія, форми взаємодії викладача та студентів, професійна культура, медична комунікація.

Lytvynenko Nina, Misnyk Nataliia. Organization of teacher and student interaction during interactive educational practices

The article actualizes the problem of organization and implementation of interactive forms of interaction in the 'teacher-student' system in the process of language training in a medical institution of higher education. The authors aimed to consider the problems of using interactive methods of language training for domestic students of medical institutions of higher education as a condition for successful interaction between the teacher and students in the educational process. The article presents interactive forms of pedagogical interaction with students, used by the authors in their pedagogical activities and tested during the teaching of the elective discipline 'Interactive language practices in medical communication' for domestic students of the II year at the Language Studies Department of the O.O. Bogomolets National Medical University. The study took into account the results of a student survey conducted in order to analyze the process of introducing the above-mentioned discipline into the educational process. Knowledge of the basic linguistic principles of professional communication at a level sufficient for the implementation of cognitive activities in the educational and professional sphere, and students' practical mastery of interactive learning tools for the study of modern Ukrainian medical discourse are defined as the goal of studying the specified discipline. It has been established that the effectiveness of interactive learning is largely due to the thorough methodical and methodological training of the teacher and, in general, the level of his professional culture, as well as the readiness of the students of higher education themselves to communicate according to the principles of educational cooperation in interactive education. The results of the course implementation gave reason to state that the technology of conducting classes in an interactive mode constitutes a complex and sequence of implementation within the course (series of classes) of various interactive methods with the aim of more optimal development of participants in the pedagogical process. The learning experience gained by second-year students during interactive language practices in medical communication will enable successful educational activities using appropriate methods and in the process of studying other professionally oriented disciplines.

Key words: language learning, interactive method, interactive technology, interactive class, pedagogical interaction, forms of teacher-student interaction, professional culture, medical communication.

Постановка проблеми. Сучасна вища школа, відображаючи соціальні процеси, що відбуваються в суспільстві, зумовлює ціннісний і змістовий складники науково-педагогічної діяльності викладача. Викладач закладу вищої освіти – не лише суб'єкт професійної діяльності, відповідальний за підготовку компетентних фахівців, але й активний учасник однієї з найважливіших соціально-професійних груп у нашій країні. Професійна культура даної групи є чинником, що безпосередньо впливає на формування цінностей, вироблення орієнтирів, принципів поведінки та діяльності громадян. Найвищим ступенем розвитку професійної компетентності педагогічного працівника слід вважати його професійну культуру, складне системне утворення, що становить сукупність загальнолюдських цінностей, професійних орієнтацій і особистісних характеристик, способів пізнання та дидактичних технологій, які, по суті, є інструментом у руках фахівця.

Одним із таких потужних інструментів для формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі медицини можна вважати інтерактивні методи навчання, орієнтовані на широку взаємодію студентів не лише з педагогом, але й один із одним і на домінування їхньої активності на занятті. Саме за інтерактивного навчання професіоналізм викладача його особистісний потенціал виявляється повною мірою під час організації взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, насамперед, зі здобувачами вищої освіти. Отже, для нас ключовим поняттям, яке визначає сенс інтерактивних методів, є поняття «взаємодія», яке розуміємо як обмін взаємозалежними діяльностями між усіма учасниками навчального процесу.

Аналіз досліджень та публікацій засвідчує тенденцію, за якої сучасний освітній процес має розглядатися як основний гарант забезпечення конкурентоспроможності випускників на динамічному ринку праці. З іншого боку, статус вищого навчального закладу, його інвестиційна привабливість сьогодні також залежить від інноваційної стратегії в науковій, освітній і практичній сферах. Упровадження інновацій в освітній процес зумовлює необхідність введення нових дидактичних методів, нових технологій професійного навчання. Погоджуємося з науковцями і викладачами-практиками медичних закладів вищої освіти (Г. Алексєєва, Н. Мирончук, О. Мурзіна, Н. Остапович, Д. Остапчук, О. Потоцька, О. Разнатовська, Л. Скрипник, Н. Стучинська, І. Холковська та ін.), які пріоритетними у плані вирішення завдань освітньої практики вбачають

інтерактивні методи навчання [1; 2; 3; 4; 5]. Інтерактивні технології дослідники Т. Борова, І. Гапійчук, О. Гончар, М. Герасимчук, Ю. Косенко, О. Лещинський, Н. Старовойтенко розглядають як посилену педагогічну взаємодію, що реалізується у формі спільної діяльності учасників освітнього процесу [6; 7; 8; 9; 10].

Метою нашого дослідження став розгляд проблеми використання інтерактивних методів *мовного навчання* вітчизняних студентів медичних закладів вищої освіти як умови успішної взаємодії викладача і студентів під час практичного заняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальною дидактичною університетською моделлю слід вважати багатосторонню комунікацію, сутність якої полягає в повноправному і повноцінному залученні здобувачів освіти до навчального процесу. Застосування власного досвіду студентами, підтримка й заохочення викладачем їхнього способу мислення та засвоєння знань, врахування студентського бачення сприяє формуванню і розвитку майбутньої професійної компетентності.

В освіті виділяють переважно три форми взаємодії викладача і студентів, які утвердилися й набули поширення: традиційні, активні й інтерактивні методи навчання. Представимо їх на рис 1.

За традиційної форми взаємодії учасників навчального процесу педагог як основна дійова особа керує перебігом заняття, дає настанови, а студенти виступають у ролі пасивних слухачів. Зв'язок викладача зі студентами на таких заняттях здійснюється шляхом опитувань, самостійних та контрольних робіт, тестів тощо. З точки зору сучасних педагогічних технологій та ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу традиційний (пасивний) метод є мало продуктивним. До переваг пасивного методу навчання можна віднести лише можливість подати значну кількість навчального матеріалу в обмежених часових рамках заняття.

Метод навчання – це, по суті, процес взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, в результаті якого передаються та засвоюються знання, вміння й навички, передбачені змістом навчання. Активний метод передбачає взаємодію викладача і здобувачів освіти під час заняття, де студенти виступають не пасивними слухачами, а активними учасниками процесу на паритетних засадах.

На відміну від активних методів, інтерактивні орієнтовані на більш широку взаємодію студентів не лише з викладачем, а й один із одним та на домінування активності здобувачів освіти у процесі навчання. Можливості інтерактивних техно-

логій у вирішенні завдань освітньої практики – розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, стимулювання пізнавальної мотивації здобувачів вищої медичної освіти в їхній навчальній діяльності – спонукали авторів до розроблення і впровадження в університетський навчальний процес вибіркової дисципліни «Інтерактивні мовні практики з медичної комунікації» для вітчизняних студентів II курсу, яку на кафедрі мовної підготовки опановують студенти медичних факультетів, стоматологічного та факультету підготовки лікарів для ЗСУ. Основною метою викладання курсу є розширення спеціальних знань і вмінь студентів для засвоєння загальних мовних засад медичної комунікації, формування в майбутніх лікарів професійної комунікативної компетенції на основі інтерактивних освітніх форм і технологій.

Як показало дослідження, студенти II курсу достатньою мірою розуміють переваги інтерактивних методів навчання, що базуються на принципах взаємодії, активності здобувачів освіти, груповому досвіді, обов’язковому зворотньому зв’язку та партнерстві. Студентам імпонує середовище освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією учасників, накопиченням спільного знання, рівністю аргументів, можливістю взаємної оцінки та контролю. Значна частина опитаних на початку викладання курсу студентів (58,6%) відзначили, що вже мають попередній досвід інтерактивного навчання. На запитання про переваги інтерактивних форм мовного навчання переважна більшість студентів (83,6%) відповіли позитивно (рис. 2).

Організація навчального процесу з опертям на використання інтерактивних методів на прак-

Форми взаємодії викладача і здобувачів освіти

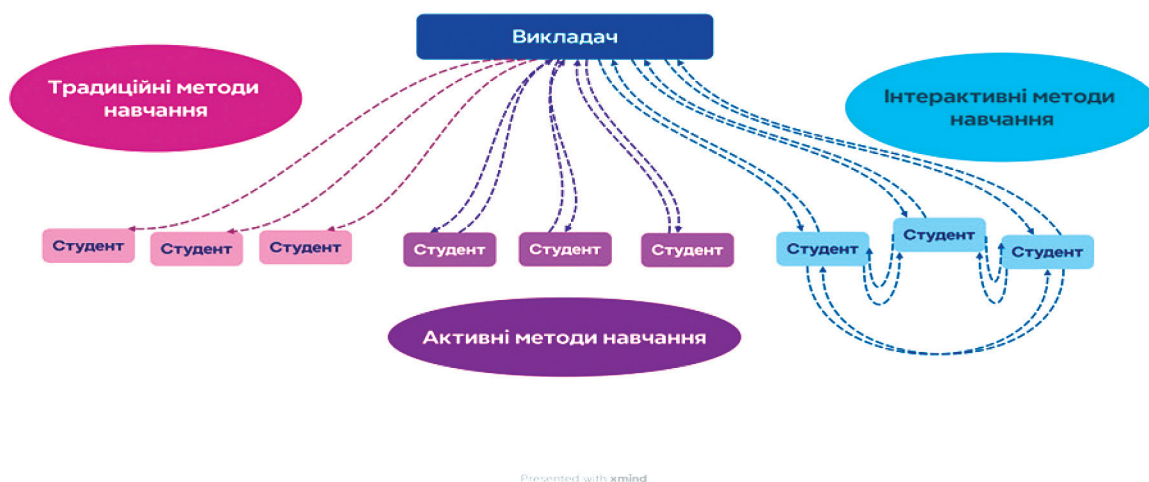

Рис. 1. Форми взаємодії викладача і здобувачів освіти

Чи вбачаєте ви переваги в інтерактивних формах мовного навчання?

128 відповідей

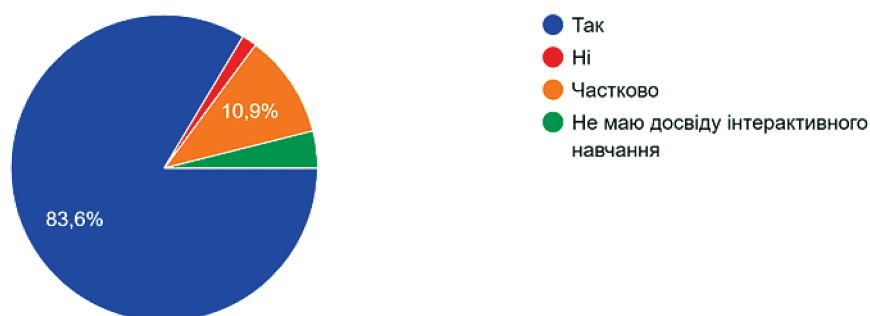

Рис. 2. Відповіді на запитання про переваги інтерактивних форм мовного навчання

тичних заняттях передбачає залучення до процесу пізнання всіх студентів групи без винятку. Спільна діяльність означає, що кожен учасник робить свій особистий внесок, під час освітнього процесу відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. З-поміж пріоритетних завдань – запровадження індивідуальної, парної і групової роботи; дослідження різноманітних джерел інформації.

У процесі інтерактивного навчання активність викладача поступається місцем активності студентів, його основне завдання полягає в організації навчання, в методичній та методологічній підготовці. Роль викладача у процесі інтерактивного навчання зводиться до спрямування діяльності студентів на досягнення цілей заняття, виконання функції помічника в студентській роботі. Інтерактивне навчання з його спеціальною формою організації пізнавальної діяльності має на меті створення комфортних умов навчання, за яких здобувач освіти відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання.

Арсенал інтерактивних педагогічних підходів і методів доволі широкий, але зміст зазначеного курсу враховує насамперед ті технології, які були визначені студентами під час опитування як пріоритетні (рис. 3).

Дисципліна складається з тематичного комплексу інтерактивних занять, кожне з яких репрезентує конкретні методи й технології і відповідає принципам навчального співробітництва в інтерактивній освіті:

- метод створення мовленнєвих ситуацій;
- технології опрацювання дискусійних питань;
- кейс-технологія;
- обговорення проблеми в загальному колі;
- технологія створення інтелект-карти;
- метод мозкового штурму;
- технологія проєктів із усною презентацією результатів.

Зупинимося на деяких методах і прийомах інтерактивної взаємодії зі студентами, які використовуються у процесі викладання дисципліни.

1. *Групові тематичні дискусії* на теми «Мова медицини», «Медицина й українське суспільство» реалізують технології опрацювання дискусійних питань, впливають на думки й позиції учасників і уможливають прийняття продуктивних і оптимальних колективних рішень.

2. Технології ситуативного моделювання реалізуються шляхом *створення мовленнєвих ситуацій* «Професійний діалог: спілкування на етапі встановлення первинного контакту лікаря з пацієнтом», «Комунікація у процесі обстеження пацієнта». Основне завдання при цьому – формування та розвиток навичок професійного мовлення.

3. *Ділові ігри* допомагають студентам моделювати конкретні ситуації і рішення конкретних завдань, тренувати професійні навички, виконуючи різноманітні професійні ролі та відпрацьовуючи техніки. Наприклад, ділова гра «Дистанційне консультування лікарем» полегшує засвоєння комунікативних тактик у процесі консультації лікаря телефоном або в мобільних додатках.

За якими інтерактивними технологіями ви хотіли б навчатися на заняттях з української мови за професійним спрямуванням?

128 відповідей

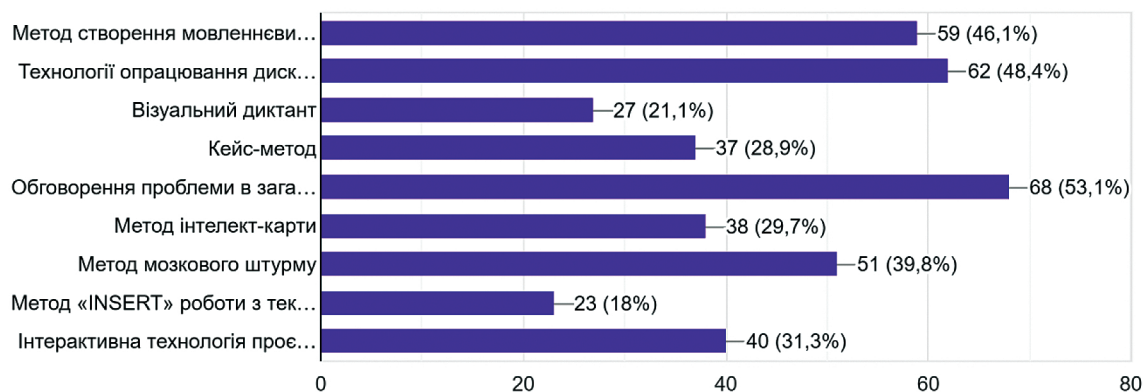

Рис. 3. Пріоритетні для студентів технології навчання

4. *Візуальний диктант* як інтерактивний метод навчання дає можливість проаналізувати правописний аспект фахової мови, актуалізувати знання про норми писемної форми професійного мовлення.

5. *Обговорення проблеми «Формування особистого дискурсивного іміджу лікаря» в загальному колі* реалізує інтерактивні технології колективно-групового навчання.

6. Застосування *методу інтелект-карти* під час термінологічної роботи сприяє закріпленню і систематизації матеріалу, формуванню мовної здогадки, продуктивних лексичних навичок студентів, а відтак – розширенню їхніх комунікативних можливостей.

7. Практичне заняття «Синтаксичні засоби організації ефективної мовної комунікації» має на меті вироблення навичок конструювання висловлювань за моделями наукового й ділового стилів мовлення за допомогою інтерактивного *методу мозкового штурму*. Цей метод розглядається як колективна мисленева діяльність щодо пошуку нетрадиційних шляхів вирішення проблеми.

8. Окреме практичне заняття присвячене формуванню навичок роботи з медичним текстом за допомогою *інтерактивної технології «INSERT»* – «Інтерактивна пізнавальна система для ефективного читання і роздумів». Метою заняття є формування у студентів навичок продуктивної мовленнєвої діяльності, вміння створювати і сприймати тексти в ситуаціях комунікації, адекватно оцінюючи умови і особливості її перебігу.

9. *Проект «Сучасний український медичний дискурс» з усною презентацією результатів* (інтерактивна технологія проєктів). Груповий проєкт робить акцент на формуванні практичних навичок і отриманні практичних результатів на основі теоретичних знань, сприяє створенню позитивної мотивації до навчання.

10. *Виїзні заняття (інтерактивні екскурсії)* реалізують метод активної форми проведення занять у вигляді екскурсії. Така форма організації навчання дає змогу проводити спостереження, а також вивчення реалій у природних умовах діяльності закладу (музею) і є улюбленими інтерактивними заняттями студентів.

Як бачимо, на практичних заняттях учасники процесу взаємодіють один із одним, обмінюються інформацією, моделюють ситуації, оцінюють дії інших і свої власні, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва щодо вирішення проблеми. В ході виконання завдань не лише вивчається та закріплюється

навчальний матеріал, але й формуються необхідні для саморозвитку особистісні і професійні характеристики.

Ефективність інтерактивного навчання залежить від рівня налагодження взаємодії викладача і здобувача освіти, використання активних методів та педагогічних технологій, стану розроблення методичних матеріалів і забезпечення ними, ефективності зворотнього зв'язку у процесі навчання. Успішне вирішення цих завдань сприяє тому, що студент навчається сам отримувати знання, самостійно регулювати й управляти процесом свого навчання, в результаті чого знання становлять для нього актуальною цінністю.

Висновки. Отже, інтерактивне навчання передбачає більш інтенсивну трудову діяльність викладача і висуває більш високі вимоги до самостійної й активної роботи студента, що дає йому змогу побудувати власну траєкторію засвоєння знань, зрозуміти їхню значущість для професійної діяльності і професійного зросту в подальшому. Організація інтерактивного навчання, педагогічної взаємодії зі здобувачами вищої освіти уможливує реалізацію професійної діяльності викладача як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до професійно-особистісного самовизначення й саморозвитку, до проєктування і методично обґрунтованого впровадження передових педагогічних технологій, методів, форм і засобів навчання.

Результати впровадження авторського курсу «Інтерактивні мовні практики з медичної комунікації» дають підстави констатувати, що технологія проведення занять в інтерактивному режимі становить комплекс і послідовність реалізації в межах курсу (серії занять) різноманітних інтерактивних методів з метою більш оптимального розвитку учасників педагогічного процесу.

Отримані результати вказали на суттєві зміни, що мали місце при організації навчальної діяльності здобувачів освіти в інтерактивному форматі. З-поміж іншого, можна говорити про формування дидактичних мотивів і встановлення конструктивних взаємовідносин між студентами та викладачем.

Маємо чітке переконання, що досвід інтерактивного навчання, отриманий студентами-другокурсниками під час інтерактивних мовних практик з медичної комунікації, уможливить успішну навчальну діяльність за відповідними методиками й у процесі вивчення інших професійно орієнтованих дисциплін.

Список літератури:

1. Остапчук Д., Мирончук Н. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*: зб. наук. праць / за заг. ред. С. Вітвицької, Н. Мирончук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 140–143.
2. Разнатовська О., Мурзіна О., Потоцька О., Алексеева Г. Актуальність впровадження в освітній процес студентів-медиків інтерактивних методів навчання. *Медична освіта*. 2018. № 4. С. 85–88.
3. Скрипник Л. Інтерактивне навчання студентів у вищій медичній школі. *Архів клінічної медицини*. 2013. № 2. С. 91–93.
4. Chimmalgi M. Interactive Lecture in the Dissection Hall: Transforming Passive Lecture into a Dynamic Learning Experience. *Anatomical sciences education*. 2019. Vol. 12 (2). P. 191–199.
5. Stuchynska N., Ostapovych N., Belous I., Mazurenko J., Zakusilova T. Game-based technologies in teaching professionally oriented natural sciences to the future doctors. *Nuances: Estudos Sobre Educação*. 2020. Vol. 31. P.160–175.
6. Борова Т., Гончар О. Особливості взаємодії викладачів та студентів у навчальному процесі. *Educational Dimension*. 2015, 44. С. 176–181.
7. Гапійчук І. Педагогічні умови емоційної взаємодії «викладач-студент» у процесі навчання у класичному університеті. 2003. PhD Thesis.
8. Герасимчук М. Ефективна взаємодія викладача та студента як основа успішного вивчення патологічної фізіології іноземними студентами. *Архів клінічної медицини*. 2015. № 1. С. 57–60.
9. Косенко Ю. Педагогічна взаємодія викладача і студентів у процесі професійної підготовки. *Актуальні проблеми науки та освіти*: Зб. матеріалів XIV підсумкової наук.-практ. конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К. Балабанова. 2012. 273 с.
10. Старовойтенко Н., Лещинський О., Рига Т. До проблеми педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами в умовах навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Психологія і педагогіка*. 2014. Вип. 27. С. 141–144.

References:

1. Ostapchuk D., Myronchuk N. (2014). Interaktyvni metody navchannia u vyshchych navchalnykh zakladakh. [Interactive methods of learning in higher educational institutions]. *Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini ta za kordonom*: zb. nauk. prats / za zah. red. S. Vitvytskoi, N. Myronchuk. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka, pp. 140–143.
2. Raznatovska O., Murzina O., Pototska O., Alekseiieva H. (2018). Aktualnist vprovadzhenia v osvitnii protses studentiv-medykiv interaktyvnykh metodiv navchannia. [The relevance of introducing interactive learning methods into the educational process of medical students]. *Medychna osvita*, no. 4, pp. 85–88.
3. Skrypnyk L. (2013). Interaktyvne navchannia studentiv u vyshchii medychnii shkoli. [Interactive training of students in a higher medical school]. *Arkhiv klinichnoi medytsyny*, no. 2, pp. 91–93.
4. Chimmalgi M. (2019). Interactive Lecture in the Dissection Hall: Transforming Passive Lecture into a Dynamic Learning Experience. *Anatomical sciences education*, vol. 12 (2), pp. 191–199.
5. Stuchynska N., Ostapovych N., Belous I., Mazurenko J., Zakusilova T. (2020). Game-based technologies in teaching professionally oriented natural sciences to the future doctors. *Nuances: Estudos Sobre Educação*, vol. 31, pp.160–175.
6. Borova T., Honchar O. (2015). Osoblyvosti vzaiemodii vykladachiv ta studentiv u navchalnomu protsesi. [Peculiarities of interaction between teachers and students in the educational process]. *Educational Dimension*, vol. 44, pp. 176–181.
7. Hapiichuk I. (2003). Pedagogichni umovy emotsiinoi vzaiemodii „vykladach-student” u protsesi navchannia u klasychnomu universyteti. [Pedagogical conditions of ‘teacher-student’ emotional interaction in the process of learning at a classical university]. PhD Thesis.
8. Herasymchuk M. (2015). Efektyvna vzaiemodiia vykladacha ta studenta yak osnova uspishnoho vyvchennia patolohichnoi fiziologii inozemnyimi studentami. [Effective interaction between teacher and student as a basis for successful study of pathological physiology by foreign students]. *Arkhiv klinichnoi medytsyny*, vol. 1, pp. 57–60.
9. Kosenko Y. (2012). Pedagogichna vzaiemodiia vykladacha i studentiv u protsesi profesiinoi pidhotovky. [Pedagogical interaction of the teacher and students in the process of professional training]. *Aktualni problemy nauky ta osvity*: Zb. materialiv XIV pidsumkovoї nauk.-prakt. konferentsii vykladachiv MDU / Za zah. red. K. Balabanova. 273 p.
10. Starovoitenko N., Leshchynskyi O., Ryha T. (2014). Do problemy pedagogichnoi komunikativnoi vzaiemodii vykladacha zi studentami v umovakh navchalno-vykhovnoho protsesu vyshchoho navchalnoho zakladu. [To the problem of pedagogical communicative interaction of a teacher with students in the conditions of the educational process of a higher educational institution]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Seriia: Psykholohiia i pedahohika*, vol. 27, pp. 141–144.